

THÔNG CÁO BÁO CHÍ

Làn sóng lây nhiễm lần thứ 4 của đại dịch COVID-19 hiện nay đang đặt ra những thách thức chưa từng có tiền lệ và những khó khăn vô cùng to lớn đối với toàn bộ nền kinh tế. Trong thời gian qua Chính phủ đã có những bước đi kiên quyết và đúng đắn để hạn chế sự lây lan bùng phát của đại dịch COVID-19. Tuy nhiên, hiện nay có hai điểm nghẽn mấu chốt cần được giải quyết. *Việc đứt gãy chuỗi cung ứng* khiến sản xuất các ngành chủ chốt của nền kinh tế bị ảnh hưởng nặng nề, FDI có thể suy giảm do môi trường kinh doanh xấu đi. *An sinh xã hội chưa đảm bảo* ảnh hưởng trực tiếp đến sức khỏe và sinh kế của người dân và người lao động. Nếu không giải quyết được hai điểm nghẽn này, mục tiêu kép mà Chính phủ đặt ra khó có khả năng thực hiện được.

Với vai trò là cơ quan nghiên cứu tư vấn chiến lược và chính sách kinh tế xã hội, Trường Đại học Kinh tế Quốc dân đã tập hợp những nhà khoa học của mình để đánh giá thực trạng và từ đó gửi đến Chính phủ, các Cơ quan Bộ Ban Ngành trung ương những khuyến nghị chính sách khẩn cấp (mang tính ngắn hạn) nhằm tháo gỡ đứt gãy chuỗi cung ứng và đảm bảo an sinh xã hội.

Nội dung của báo cáo kiến nghị được tóm tắt dưới đây:

I. NHỮNG VẤN ĐỀ ĐẶT RA

Thực trạng đứt gãy chuỗi cung ứng. Việc thực hiện giãn cách theo Chỉ thị 16, mô hình “ba tại chỗ” và “một cung đường – hai điểm đến” một cách cứng nhắc đang gây khó khăn lớn cho các doanh nghiệp cả về chi phí lẫn rủi ro kiểm soát bệnh tật, sức khỏe và không gian ăn ở, do điều kiện vật chất đáp ứng “ăn” và “ngủ” không được thiết kế từ đầu. Nhiều lao động có trình độ cao tại các thành phố lớn như Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Hải Phòng, Đà Nẵng ... nơi bị phong tỏa bị chốt chặt, không thể đến nơi làm việc, làm đứt gãy nguồn lao động. Biện pháp kiểm soát lưu thông và quan niệm “hàng thiết yếu” ở các địa phương khác nhau đã gây cản trở hoạt động vận chuyển và lưu thông hàng hóa, cụ thể, i) Chuỗi cung ứng mặt hàng chế biến chế tạo như điện, điện tử, máy móc thiết bị... bị đứt gãy cung lao động và nguyên vật liệu, ii) Chuỗi cung ứng mặt hàng thủy sản và nông sản đứt gãy lao động, thị trường, vận chuyển; iii) Chuỗi cung ứng hàng dệt may đứt gãy do lao động bị dẫn cách, chi phí đáp ứng điều kiện sản xuất quá cao.

Thực trạng an sinh xã hội. Hiện nay, việc thực thi các chính sách an sinh xã hội cho người lao động còn nhiều hạn chế, bất cập, ảnh hưởng đến đời sống, sức khỏe và niềm tin của nhân dân. Nhiều lao động buộc phải nghỉ việc hoặc phải thỏa thuận ngừng việc, giãn việc... nhưng không được hưởng chế độ kịp thời do các quy định hành chính không thể thực hiện khi bị phong tỏa, cách ly. Nhiều lao động chưa tham gia BHXH đầy đủ hoặc có tham gia nhưng doanh nghiệp vẫn nợ đóng BHXH nên không được coi là đối tượng hỗ trợ của Nghị quyết 68/NQ-CP ngày 7/1/2021 và Quyết định 23/2021/QĐ-TTg ngày 7/7/2021. Nhiều lao động phi chính thức đã hoàn toàn mất sinh kế khi các tỉnh/thành phố thực hiện Chỉ thị 16/16+ nhưng họ không là đối tượng trong các quy định hỗ trợ hiện nay. Nhiều người lao động phải điều trị và nghỉ cách ly do dương tính với COVID-19 nhưng chưa được giải quyết chế độ ốm đau trong BHXH do không hoàn thiện được các thủ tục. Trong khi đó, việc kéo dài thực hiện mô hình “ba tại chỗ” và “một cung đường – hai điểm

đến” tại các doanh nghiệp ảnh hưởng lớn tới đời sống tâm lý, sức khỏe của người lao động; điều kiện sinh hoạt, môi trường lao động của người lao động không đảm bảo, mất an toàn vệ sinh lao động khiến các nhà máy có nguy cơ bị khách hàng yêu cầu đánh giá lại về tính tuân thủ và điều kiện làm việc; nguy cơ phải tăng giờ làm và vi phạm số giờ tăng ca theo quy định của Bộ Luật Lao động.

II. KHUYẾN NGHỊ CHÍNH SÁCH

1. Khuyến nghị chính sách tháo gỡ đứt gãy chuỗi cung ứng

Thứ nhất, Chính phủ chỉ đạo các Bộ Ban ngành Trung ương và địa phương thực hiện theo đúng tinh thần của Chỉ thị 16, bảo đảm vận hành thông suốt việc vận chuyển hàng hóa, nguyên vật liệu sản xuất.

Thứ hai, Cho phép các doanh nghiệp được phép sử dụng lao động đủ điều kiện an toàn (tiêm đủ hai mũi vắc xin hoặc xét nghiệm âm tính trong 72 giờ) cũng như cho phép các lao động đủ điều kiện an toàn được quyền tham gia các hoạt động kinh doanh bình thường; đặc biệt các lao động tại các khu công nghiệp và các doanh nghiệp trong chuỗi cung ứng có không gian độc lập tách rời khu dân cư. Đẩy nhanh việc tiêm vắc xin tiến đến miễn dịch cộng đồng đối với (1) nhân lực logistics, (2) nhân lực sản xuất, (3) dân cư toàn xã hội.

Thứ ba, nên bỏ quy định về hàng hóa, dịch vụ thiết yếu trong Chỉ thị 16, thay vào đó, cần quy định các hàng hóa và dịch vụ không được phép lưu hành.

Thứ tư, Thay thế cơ chế “luồng xanh” bằng cơ chế cho phép xe tự do di chuyển các tuyến đường trục quốc lộ, tỉnh lộ và các tuyến đường chính (tuyến đường xanh) nhưng quản lý chặt lái xe (phải đảm bảo đã tiêm đủ 2 mũi vắc xin hoặc xét nghiệm âm tính trong 72 giờ) không được đỗ, dừng và xuống hàng tùy tiện tại địa phương. Không bắt buộc các phương tiện vận tải phải dừng để kiểm tra khi các trạm kiểm tra/kiểm soát phòng dịch có thể nhận diện ra các phương tiện an toàn đi qua bằng các phương pháp nhận diện tự động.

Mỗi địa phương tổ chức ngay vùng đệm là các trung tâm logistics để hạ tải và luân chuyển hàng hóa cho nhu cầu của doanh nghiệp và cư dân địa phương; tổ chức các đội tuần tra trên các trục quốc lộ, tỉnh lộ; đảm bảo không cho hạ tải hoặc luân chuyển hàng hóa ngoài khu vực quy định. Tại các trạm tiếp liệu xăng dầu, phải có khu xét nghiệm nhanh, cách ly lái xe khi tiếp liệu, quy định rõ các điểm dừng nghỉ, kể cả cung đường đi và về.

Thứ năm, Xây dựng ứng dụng điện tử (App) “Nguồn lao động an toàn mùa dịch” nhằm thông tin tuyển dụng và việc làm tạm thời tại các khu công nghiệp, các tỉnh thành giúp cho các lao động “vùng xanh” có việc làm ngay, doanh nghiệp đủ điều kiện sản xuất để tiếp cận nguồn lao động an toàn.

Thứ sáu, Chính phủ, chính quyền địa phương tăng cường đối thoại chính sách và quy định với các bên liên quan, đặc biệt là các hiệp hội, doanh nghiệp và người dân bị ảnh hưởng từ giãn cách do dịch COVID-19.

2. Khuyến nghị chính sách đảm bảo an sinh xã hội

Thứ nhất, đối với Chính phủ:

i) Yêu cầu các địa phương mời đại diện doanh nghiệp tham gia Tổ tư vấn phục hồi

kinh tế hoặc Tổ chống đại dịch. Khi địa phương tiến hành phong tỏa địa bàn, cần báo cáo với Chính phủ cũng như thông tin tới các tỉnh/thành phố khác để cùng có kế hoạch ứng phó kịp thời;

ii) Tiếp tục chỉ đạo Bộ Công Thương và các Bộ, ngành khác tiếp tục hỗ trợ giảm giá điện, giảm tiền điện cũng như nước, viễn thông...;

iii) Xử lý tình trạng khẩn cấp bằng việc tạm thời sử dụng các quỹ an sinh xã hội đang kết dư (như quỹ BH thất nghiệp, quỹ Công đoàn...) để hỗ trợ các đối tượng cần.

iv) Xem xét nâng mức hỗ trợ cho người lao động bị mất việc làm khi giãn cách xã hội kéo dài.

Thứ hai, đối với chính quyền các tỉnh/thành phố:

i) Cần có sự tham gia của đại diện doanh nghiệp trong Tổ tư vấn phục hồi kinh tế hoặc Tổ chống đại dịch ở các địa phương;

ii) Tiếp tục rà soát toàn bộ lao động trên địa bàn, đặc biệt là lao động tự do, người di cư không có chỗ ở ổn định để kịp thời hỗ trợ về chỗ ăn, ở... Triển khai rộng rãi các “Siêu thị 0 đồng” trong các khu cách ly, phong tỏa để đảm bảo các nhu cầu thiết yếu, tối thiểu của người dân.

Thứ ba, đối với Bộ Y tế:

i) Phối hợp với Bộ LĐ-TB&XH xem xét triển khai hỗ trợ tư vấn tâm lý cho lao động đang thực hiện “ba tại chỗ” tại các doanh nghiệp qua hệ thống công tác xã hội ở địa phương và trong hệ thống y tế;

ii) Đẩy mạnh hoạt động tư vấn, chăm sóc tại nhà cho người dân có nguy cơ hoặc bị nhiễm COVID-19. Triển khai rộng hơn, hiệu quả hơn mạng lưới bác sỹ gia đình. Tăng cường hoạt động Telehealth cho người dân và S-Health cho người cao tuổi.

Thứ tư, đối với Bộ LĐ-TB&XH và các Sở LĐ-TB&XH:

i) Cho phép tính số giờ làm thêm theo năm thay vì quy định chặt theo ngày hoặc tháng hiện nay;

ii) Cùng chính quyền các địa phương tiếp tục rà soát lao động tự do trên địa bàn để kịp thời hỗ trợ về chỗ ăn, ở... Tăng cường sử dụng mã số định danh cá nhân (theo thẻ căn cước công dân) để tự đăng ký nhận gói an sinh theo các ứng dụng công nghệ phổ biến để vừa xác định đúng đối tượng, vừa thực hiện giãn cách xã hội hiệu quả.

Thứ năm, đối với Bộ Tài chính, các Sở Tài chính: Giảm, miễn thuế đối với các cơ sở kinh doanh lưu trú, cho thuê căn hộ... tham gia vào việc bố trí chỗ ăn ở cho người lao động, người bị lưu lại trên địa bàn mà không có nơi ở ổn định (như lao động tự do, sinh viên...) thông qua giảm tiền thuê nhà/căn hộ.

Thứ sáu, với Cơ quan BHXH Việt Nam và các BHXH các tỉnh, thành phố:

i) Kết hợp với chính quyền địa phương rà soát và tháo gỡ khó khăn về thủ tục cho người lao động được tiếp cận kịp thời với gói hỗ trợ theo Nghị quyết 68 và Quyết định 23;

ii) Giải quyết nhanh thanh toán BHYT cho các nhóm đối tượng tham gia khi khám,

chữa bệnh liên quan tới COVID-19;

iii) Giải quyết nhanh chóng các thủ tục liên quan tới người lao động khi dùng Quỹ ốm đau và thai sản khi phải nghỉ việc do bị nhiễm COVID-19.

Đi kèm cùng Thông cáo báo chí này là 2 báo cáo chi tiết về chuỗi cung ứng và an sinh xã hội.

Các thông tin chi tiết đến kiến nghị chung của Trường Đại học Kinh tế Quốc dân và các báo cáo chi tiết, xin vui lòng liên hệ:

PGS. TS. Phạm Hồng Chương – Hiệu trưởng, Điện thoại 0903487487

PGS.TS. Bùi Huy Nhượng – Hiệu phó, Điện thoại 0915156368

PGS.TS. Tô Trung Thành – Trưởng phòng QLKH, Điện thoại 0942399337

PGS.TS. Tạ Văn Lợi – đại diện báo cáo chuỗi cung ứng, Điện thoại 0983696032

PGS.TS. Giang Thanh Long – đại diện báo cáo an sinh xã hội, Điện thoại 0936639629